

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА
415-51/23
Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 25650 датум: 5. октобар 2023. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

ПРАЋЕЊЕ ПОСТУПАЊА ПРЕМА МИГРАНТИМА / ТРАЖИОЦИМА АЗИЛА

Извештај о посети Аеродрому "Морава" Краљево

Београд, октобар 2023. године

САДРЖАЈ

1.	УВОД	3
1.1.	МАНДАТ НПМ	3
1.2.	ПОДАЦИ О ПОСЕТИ.....	4
1.2.1.	ОПШТИ ПОДАЦИ	4
1.2.2.	ТОК ПОСЕТЕ	4
1.2.3.	САРАДЊА СА НПМ	4
2.	УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ	5
2.1.	ОДБИЈАЊЕ УЛАСКА У ЗЕМЉУ	5
2.2.	ТРАЖИОЦИ АЗИЛА.....	6
2.3.	ПОВРАТАК СТРАНАЦА	7
2.3.1.	ДОБРОВОЉНИ ПОВРАТАК	7
2.3.2.	ПРИНУДНИ ПОВРАТАК	7
2.4.	ЛИШЕЊЕ СЛОБОДЕ.....	7
2.4.1.	ЗАДРЖАВАЊЕ	7
2.4.2.	БОРАВАК У ПРИХВАТИЛИШТУ ЗА СТРАНЦЕ	7
2.4.3.	СМЕШТАЈ У ПРОСТОРИЈЕ НА АЕРОДРОМУ	8
2.5.	СЛУЖБЕНИЦИ.....	12
2.6.	ЗАШТИТА ОД ЗЛОСТАВЉАЊА	12

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НПМ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом.

У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ.

Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине.

На основу спроведеног јавног позива,³ Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево и КликАктив – Центар за развој социјалних политика.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ "Службени гласник РС", бр. 82/22.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УСТАНОВЕ	Станица граничне полиције Краљево Аеродром "Морава" Краљево
ВРЕМЕ	27. септембар 2023. године
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана
ВРСТА	Редовна
НАЈАВА	Посета је најављена
ТИМ	Марко Анојчић, <i>Заштитник грађана/Одељење НПМ</i> Ивана Босиљчић, <i>Стручна служба Заштитника грађана</i>

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

Тим НПМ је посету започео у просторијама Станице граничне полиције, где су од начелника и полицијских службеника добијене релевантне информације од значаја за предмет и циљ посете и извршен увид у документацију. Потом је тим обишао просторије у које се смештају странци којима је одбијен улазак у земљу и од аеродромског обезбеђења добио додатне информације о поступању према њима. НПМ није затекао странце у овој просторији.

1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Полицијски службеници и службеници аеродромског обезбеђења су остварили пуну сарадњу са тимом НПМ, омогућивши му да несметано обави своју дужност. Службеници су показали кооперативност, пружили све тражене информације, омогућили приступ и фотографисање просторија и увид у целокупну тражену документацију.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ И ПРЕПОРУКЕ

2.1. ОДБИЈАЊЕ УЛАСКА У ЗЕМЉУ

Аеродром "Морава" има доласке из Тивта – Црна Гора, Солуна – Република Грчка и Истанбула – Република Турска, неколико пута недељно. На ове дестинације иду и одлазни летови. Све летове обавља авио превозник Ер Србија.

Станица граничне полиције Краљево је почела са радом 26. јуна 2019. године и од тада је одбијен улазак за 9 странаца, свима током 2022. године. Сви они су били пунолетни и сви су допутовали летом из Истанбула. У највећем броју случајева, ради се о држављанима Републике Тунис и улазак у Републику Србију је одбијен због постојања оправдане сумње да боравак неће користити у намеравану сврху.

Узраст и пол странаца којима је одбијен улазак у земљу

Пунолетни мушки	Пунолетни женски	Малолетни мушки	Малолетни женски
8	1	0	0

Држављанство странаца којима је одбијен улазак у земљу

Република Тунис	Република Турска	Република Индија	Република Узбекистан
6	1	1	1

Разлог одбијања уласка у земљу

постојање оправдане сумње да боравак неће користити у намеравану сврху	немање визе	у вези са уласком и боравком постоји негативна процена безбедносног ризика
7	1	1

Странцима се приликом одбијања уласка издаје двојезична одлука, на српском и енглеском језику, у коју се уносе разлози за одбијање и поука о праву на жалбу против одлуке. Жалби није било. Прегледом документације о одбијању уласка утврђено је да су странци потписом потврђивали пријем одлуке и да се уз одлуке прилажу извештаји полицијских службеника о догађају, у којима су поред околности одбијања уласка описане и околности повратка странаца (време, дестинација и слично).

Према доступној документацији и службеним наводима, за странца коме је улазак одбијен због негативне процене безбедносног ризика ово је урађено на основу консултације СГП са надлежним органима. У овом случају је закључено и да нису постојале околности које су указивале на то да ће се овај странац вратити на територију на којој му прети озбиљно кршење права, нити је странац на исто указивао полицијским службеницима.

Са странцима се комуницира на енглеском језику, који разуме и говори више полицијских службеника и, према службеним наводима, није до сада било проблема у комуникацији. По потреби се користе програми за превођење који су доступни на интернету.

Против превозника који доведу странце који не поседују важећу путну или другу исправу у коју је унета виза или одобрење боравка се подносе захтеви за покретање прекршајног поступка због прекршаја из члана 119. Закона о странцима. СГП Краљево је поднела један овакав захтев.

2.2. ТРАЖИОЦИ АЗИЛА

Нико од странаца којима је одбијен улазак у земљу није изразио намеру да тражи азил у Републици Србији. Такође, није било случајева да су указивали да страхују од повратка због евентуалних проблема које би у земљи повратка могли да имају. У СГП Краљево нема могућности да се обави регистрација јер ова станица не располаже опремом која је за то потребна, па би се они који су изразили намеру одводили у Полицијску управу у Краљево.

Имајући у виду да Аеродром "Морава" прима и путнике из земаља које генеришу или које су транспортне везе са земљама које генеришу тзв. *prima facie* избеглице, НПМ указује на потребу да се за СГП Краљево обезбеде услови за регистрацију странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил. Поред чињенице да би се на овај начин омогућила регистрација странаца који би желели међународну заштиту у Републици Србији у складу са прописима који уређују ово питање, ово би олакшало и посао полицијским службеницима СГП и обезбедило странцима ефикаснији приступ поступку азила.

1.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У СГП Краљево нема могућности да се обави регистрација странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Приликом граничне контроле на уласку у Републику Србију или на територији Републике Србије, странац може усменим или писменим путем, пред овлашћеним полицијским службеником Министарства изразити намеру да поднесе захтев за азил.</i></p> <p><i>Странац који је изразио намеру да поднесе захтев за азил у складу са ставом 1. овог члана се одмах након што је изразио ту намеру региструје и упућује у центар за азил или у други објект који је одређен за смештај тражилаца, у који се мора јавити у року од 72 сата од момента када му је издата потврда о регистрацији.⁴</i></p> <p><i>Ако странац изрази намеру да поднесе захтев за азил на граничном прелазу, региструје се у просторијама станице граничне полиције од стране овлашћеног полицијског службеника те станице граничне полиције у складу са поступком из члана 2. овог правилника.⁵</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>Министарство унутрашњих послова ће предузети потребне мере како би у СГП Краљево могла да се обави регистрација странаца који су изразили намеру да поднесу захтев за азил.</p>

⁴ Закон о азилу и привременој заштити ("Сл. гласник РС", бр. 24/18), чл. 35. ст. 1. и 3.

⁵ Правилник о начину и поступку регистрације и изгледу и садржини потврде о регистрацији странца који је изразио намеру да поднесе захтев за азил ("Сл. гласник РС", бр. 42/18), чл. 3. ст. 3.

2.3. ПОВРАТАК СТРАНАЦА

2.3.1. ДОБРОВОЉНИ ПОВРАТАК

Странци којима је одбијен улазак у земљу имају могућност да се врате у земљу из које су дошли или да оду на другу дестинацију у земљи у којој испуњавају услове за улазак. Уобичајено, а имајући у виду распоред летења, док чекају на одлазни лет смештају се у за то намењене просторије на Аеродрому.⁶ Сви странци којима је одбијен улазак су се вратили на дестинацију из које су и дошли – Истанбул, летом исте компаније.

2.3.2. ПРИНУДНИ ПОВРАТАК

Принудна удаљења странаца из Републике Србије до сада нису обављана преко овог аеродрома нити је било странаца којима је овде одбијен улазак и који су одбијали да се врате.

2.4. ЛИШЕЊЕ СЛОБОДЕ

2.4.1. ЗАДРЖАВАЊЕ

СГП Краљево нема просторије за задржавање, па би се лица којима је одређено задржавање спроводила у седиште Полицијске управе у Краљеву.⁷ Странцима којима је одбијан улазак у земљу нити другим путницима до сада није одређивано задржавање.

2.4.2. БОРАВАК У ПРИХВАТИЛИШТУ ЗА СТРАНЦЕ

За 3 странца, мушкарца, којима је одбијен улазак у земљу је одређен боравак у прихватилишту за странце и они су смештени у Прихватилиште за странце у Димитровграду. До овога је дошло због тога што су тренутно били попуњени капацитети у просторијама за смештај странаца на аеродрому и они су у Прихватилишту 3 дана сачекали на повратни лет.⁸ Њихов транспорт до и од Прихватилишта је обавила СГП Краљево.

У овом Прихватилишту странцима су обезбеђени смештај, исхрана о трошку Аеродрома, боравак на свежем ваздуху, услови за одржавање личне хигијене и друго.⁹

За сваког странца је донето решење о смештају у прихватилиште на основу чл. 104. Закона о полицији. Овим одлукама није одређено време боравка већ је наведено да ће бити у прихватилишту "док се не установе околности повратка на почетну дестинацију".

⁶ Више о условима у овим просторијама у поглављу 2.4.2. Смештај у просторије на Аеродрому.

⁷ НПМ је више пута обишао ове просторије, последњи пут 2022. године, више о условима у њима у Извештају о посети ПУ Краљево, бр. 412-37/22 од 12. јула 2022. год.

⁸ Након тога су проширени капацитети просторија за странце на аеродрому.

⁹ Више о условима и поступању према странцима у Прихватилишту за странце у Димитровграду у Извештају НПМ о посети овом прихватилишту, бр. 415-60/22 од 31. марта 2023. год.

2.4.3. СМЕШТАЈ У ПРОСТОРИЈЕ НА АЕРОДРОМУ

Странци који чекају на лет за повратак се смештају у за то намењене просторије на Аеродрому, које се налазе у зони за долазне летове, једна поред друге. Они овде бораве највише 3 – 4 дана.

Током боравка у просторијама, надзор и поступање према странцима обавља аеродромско обезбеђење, уз по потреби асистенцију полицијских службеника. Између просторија за странце се налази мања службена просторија из које се преко једносмерног стакла непосредно надзиру обе просторије. У просторијама нема видео надзора, једна камера покрива простор испред, а према службеним наводима просторије се не закључавају када су странци у њима.

Просторије су површине по око 10 m² и у њима се налази по 3 лежаја – по један обичан и један кревет на спрат. Кревети на спрат су накнадно додати, када је уочено да су постојећи капацитети недовољни. Лежајеви су опремљени постељином која је деловала изузетно чисто.

просторије за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу

Просторије немају прозоре, а добро су осветљене вештачким светлом. Проветравање и климатизација су омогућени преко аеродромских система.

Мокри чворови – тоалети се налазе у обе просторије и они су потпуно одвојени од смештајног дела. Површина тоалета је око 2,8 m² и у њима се налазе по једна туш кабина, wc шоља и лавабо са чесмом. Затечена су поједина средства за одржавање хигијене – сунђер, тоалет папир и сапун. Доступна је топла вода.

мокри чворови – тоалети

Просторије, укључујући и тоалете, су затечене у уредном стању, чисте, суве, проветрене и адекватно загрејане.

Према службеним наводима, током боравка у овим просторијама странцима се не одузимају личне ствари, укључујући и вредности и мобилне телефоне и друге уређаје. Овде је доступна аеродромска бежична интернет мрежа, која се бесплатно користи. У просторијама нема ормарића за одлагање и чување личних ствари, међутим, постављање наведеног би значајно умањило доступну површину у просторијама.

Исхрану странцима обезбеђује Аеродром, оброци се припремају ван аеродрома и достављају овде. Сваки дан је обезбеђен један комплетан оброк за ручак и мањи оброци, углавном сендвичи, за доручак и вечеру. Пијаћа вода је доступна у просторијама.

Према службеним наводима, странцима се редовно омогућава да бораве изван просторија, у ходнику испред, као и на свежем ваздуху свакодневно у неколико наврата, сат – два дневно укупно.

Према службеним наводима, до сада нико од странаца није тражио да му се омогући контакт са адвокатом, невладиним организацијама или другим пружаоцима правне помоћи. НПМ сматра да би било корисно да се у просторијама за смештај истакну обавештења о пружаоцима правне помоћи.

2.

<p>УТВРЂЕНО</p> <p>У просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу на Аеродрому "Морава" нису истакнуте информације о пружаоцима правне помоћи.</p>
<p>РАЗЛОЗИ</p> <p><i>Требало би договорити начине на које притворени нерегуларни мигранти могу консултовати адвоката или лекара на сталној основи, како могу примити посете представника НВО-а, чланова фамилије или других особа по властитом избору, те остварити телефонски контакт са њима.¹⁰</i></p> <p><i>У светлу запажања делегације на лицу места, ЦПТ сматра да треба нагласити да задатак утврђивања да ли је ново примљени путник тражитељ азила или илегални имигрант може бити деликатан и сложен. То би требало да обаве посебно обучени службеници који имају и сензибилитет и такт да ефикасно комуницирају са страним држављанима, од којих би неки могли бити у значајној невољи. Надаље, релевантне информације требају бити доступне на различитим језицима и, ако је потребно, треба осигурати приступ тумачима. ЦПТ препоручује да се рад Имиграционе службе на аеродрому Шенон преиспита у светлу горе наведених напомена.</i></p> <p><i>Надаље, Комитет жели да добије информације о практичним аранжманима који постоје како би се осигурало да се особе не врате у земље у којима су изложене ризику од мучења или нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања.¹¹</i></p>
<p>ПРЕПОРУКА</p> <p>Аеродром "Морава" ће на видна места у просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу истаћи информације о пружаоцима правне помоћи.</p>

Нико од странаца који су до сада овде боравили нису имали потребу за медицинском помоћи. У случају потребе, прву помоћ би пружио службеник обезбеђења који је за то одређен, који је завршио обуку из прве помоћи и који је уз то по струци медицински техничар, а у случају потребе позвала би се локална службе хитне медицинске помоћи. Оператер аеродрома има уговоре са домовима здравља у Чачку и Краљевоу о пружању здравствене заштите. Аеродромско обезбеђење располаже са прибором за прву медицинску помоћ.

О периоду и току боравка странаца у просторијама нема писаних података, изузев документације о одбијању уласка коју води СПП Краљево.¹²

¹⁰ Информативни документ ЦПТ: Имиграциони притвор, ЦПТ/Инф (2017) 3, Поглавље 2. Механизми заштите током притвора.

¹¹ Ирска: Посета ЦПТ 1993. год, ЦПТ/Инф (1995) 14, пар. 174.

¹² Више о томе у поглављу 2.1. Одбијање уласка у земљу.

3.

УТВРЂЕНО

О периоду и току боравка странаца у просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу на Аеродрому "Морава" нема писаних података.

РАЗЛОЗИ

*Сваки случај лишења слободе треба да буде покривен одговарајућом појединачном наредбом о притвору, која је доступна у објекту где се дотична особа држи; наредбу о притвору треба сачинити одмах или што пре након лишавања слободе. Овај основни захтев се подједнако односи и на нерегуларне мигранте који су лишени слободе. **Надаље, основне мере заштите особа које су притвориле службе за спровођење закона тим су снажније уколико се води јединствен и свеобухватан записник о притвору за свако такво лице, при чему се у такав записник бележе сви аспекти његовог притвора и све мере предузете у вези с тим.**¹³*

Специфични обрасци били су доступни на неколико страних језика у којима су утврђена права особа којима је одбијен улазак у земљу. Међутим, очигледно је да ове особе систематски нису добијале копију образаца.

Даље, евидентирање смештаја страних држављана у просторију за задржавање није било довољно. У многим случајевима, постојећи дневник није садржао податке о идентитету дотичних особа и/или времену током кога су се тамо држале.

*ЦПТ препоручује да се горе наведени недостаци отклоне.*¹⁴

Особе које ће бити депортоване ваздушним путем могу се задржати у простору за задржавање у подруму аеродромског терминала, који се састоји од собе са седам кревета, две металне клупе и два стола, као и два туша и тоалета. Кад год се особа задржи у соби, на улазу се налази полицијски службеник који је од собе одвојен жичаном решетком. Соба је пружала основне услове за краћи боравак до 24 сата, с обзиром на недостатак приступа природној светлости и непостојање било какве могућности за вежбање на отвореном.

Преглед дневника је показао да је за два и по месеца пре посете у соби било 34 особа, најдуже неколико сати. Међутим, дневнику су недостајали основни подаци о дужини боравка неких особа. У једном случају, особа је провела 46 сати у соби.

ЦПТ препоручује да се дневник пажљиво попуњава са свим релевантним детаљима боравка особе у соби за задржавање. Такође, објект се не сме користити за задржавање особа у периодима дужим од 24 сата.¹⁵

ПРЕПОРУКА

Аеродром "Морава" ће уписивати податке релевантне за боравак странаца у просторијама за смештај странаца којима је одбијен улазак у земљу. Као минимум, уписиваће се подаци о времену почетка боравка странца у овим просторијама, о оброцима/исхрани, о пруженој здравственој заштити, о времену извођења из просторије и о времену коначног напуштања просторија.

¹³ Стандарди ЦПТ: Мере заштите за нерегуларне мигранте лишене слободе, ЦПТ/Инф (2009) 27, пар. 85.

¹⁴ Пољска: Посета ЦПТ 2009. год, ЦПТ/Инф (2011) 20, пар. 73.

¹⁵ Малта: Посета ЦПТ 2015. год, ЦПТ/Инф (2016) 25, пар. 44.

2.5. СЛУЖБЕНИЦИ

СГП Краљево има довољан број полицијских службеника у свом саставу, укључујући и 4 службенице. Један службеник је завршио обуку у области права детета и малолетничког кривичног права.

Већи број њих разуме и говори енглески језик, на којем се и одвија комуникација са страним путницима.

Полицијски службеници су раније обављали граничне провере на разним граничним прелазима, углавном за друмски саобраћај, али има и оних који су радили на прелазима за ваздушни саобраћај, на пример на Аеродрому "Никола Тесла" Београд.

2.6. ЗАШТИТА ОД ЗЛОСТАВЉАЊА

Према наводима полицијских службеника, није било притужби на поступање полицијских службеника. Није било ни странаца који су наводили да страхују од повратка због евентуалних проблема које би могли да имају у земљи у коју одлазе. Такође, од почетка рада СГП Краљево нису употребљавана средства принуде.